

¹ amba age si aibici jihe ² bi coohiyan* wang ging[†] ci jihe ³ te absi genembi ⁴ bi gemun hecen i baru genembi ⁵ si atanggi wang ging ci juraka ⁶ bi ere biyai ice de juraka ⁷ si ere biyai ice de jurafi ⁸ te hontohon biya hamika bime ainu teni ubade isinjiha ⁹ emu gucu tutafi jime ofi ¹⁰ bi elhešeme aliyakiyame yabure jakade tuttu jime goidaha ¹¹ tere gucu te amcame isinjimbio akūn ¹² ere uthai tere gucu inu ¹³ sikse teni jihe ¹⁴ si bodoci ere biyai manashūn gemun hecen de isinambio isinarakūn ¹⁵ bi adarame bahafi sambi ¹⁶ abka gosifi beye elhe oci isinambi dere [⋯]

¹⁷ meni ere coohiyan i gisun oci ¹⁸ damu coohiyan i bade teile baitalambi ¹⁹ i jeo[‡] be duleme nikan i bade jici ²⁰ gubci yooni nikan i gisun ofi ²¹ we ya aika emu gisun fonjime ohode ²² yasa gadahūn i šame jabume muterakū oci ²³ gūwa niyalma membe ai niyalma seme tuwambi ²⁴ si ere nikan i bithe be tacirengge ²⁵ eici sini cihai tacimbio ²⁶ sini ama eniye taci sembio ²⁷ meni ama eniye taci sehe kai ²⁸ sini tacihangge udu aniya oho ²⁹ mini tacihangge hontohon aniya funcehe

* coohiyan = ”Korea” ← mandariini 朝鮮 [tʃʰawsjen].

† wang ging = ”Wangging” (kaupunki) ← mandariini 王京 [waŋkiŋ]; nykyinen Soul, Etelä-Korea.

‡ i jeo = ”Ijeo” (kaupunki) ← mandariini 義州 [itʃəw]; nykyinen Ūiju, Pohjois-Korea.

Alla on sen suomenkielinen käännös:

Wang: ¹ Herra [sananmukaisesti suuri isovelji], mistä sinä tulit?

Kim: ² Minä tulin korean Wanggingista.

Wang: ³ Minne nyt menet?

Kim: ⁴ Minä menen keisarin palatsiin [= Kiinan pääkaupunkiin].

Wang: ⁵ Milloin lähdit Wanggingista?

Kim: ⁶ Lähdin tämän kuun alussa.

Wang: ⁷ Lähdit tämän kuun alussa ⁸ nyt pian tulee täyteen lähes puoli kuukautta, miksi saavut tänne vasta nyt?

Kim: ⁹ Koska eräs ystävä jäi jälkeen ja tuli [myöhässä], ¹⁰ minä matkustin hitaasti odotakseni [häntä], ja sen takia tulo[ni] on kestänyt näin kauan.

Wang: ¹¹ Ottaako tuo ystävä [sinut] nyt kiinni vai ei?

Kim: ¹² Tämä on juuri tuo ystävä. ¹³ [Hän] tuli vasta eilen. ¹⁴ Jos lasket, saavummeko tämän kuukauden loppuun mennessä keisarin palatsiin vai emme?

Wang: ¹⁵ Miten minä tietäisin? ¹⁶ Jos taivas on armollinen ja kehot ovat terveitä, saavumme.

Kim: ¹⁷ Mitä tähän korean kieleemme tulee, ¹⁸ [sitä] käytetään vain Korean maassa; ¹⁹ jos ohittaa Ijeon ja saapuu Kiinanmaalle, ²⁰ kaikki on poikkeuksetta kiinan kieltä, joten ²¹ kun joku kysyy jotain [sananmukaisesti yhden sanan], ²² jos silmä[ni] tuijottavat tyhjyyteen ja en osaa vastata, ²³ millaisina ihmisinä muut meidät näkisivät?

Wang: ²⁴ [Eli,] tutkit kiinalaisia kirjoja — ²⁵ opiskelitko vapaaehtosesti vai ²⁶ käskivätkö vanhem-pasi opiskella?

Kim: ²⁷ Vanhempani [sananmukaisesti isämme ja äitimme] käskivät [minun] tosiaan opiskella!

Wang: ²⁸ Montako vuotta opintosi ovat kestäneet?

Kim: ²⁹ Opintoni ovat kestäneet yli puoli vuotta.

Tässä on vielä muutama mantšunkieline lause samasta kirjasta:

30. *afaha alban de kiceme yabufi hergen baharangge udu labdu bicibe baharakūngge inu bi*
31. *aika duleke aniya adali elgiyen bargiyaha bici gemu jeterengge bufi ulebumbihe*
32. *amba age sain menggun be bucina ere menggun umesi juken adarame baitalambi*
33. *be morin be tataha boode ulebume genembi si bithe araha manggi mini tataha boode benju*
34. *bi inu donjici ere aniya ubade usin jeku be asuru bargiyahakū sembi*
35. *bi sinde fulu inu burakū komso inu burakū sunja yan oci uthai tob seme teherere hūda*
36. *booi jasigan tumen yan i aisin salimbi*
37. *coko hūlaha manggi ilifi uthai yabuki*
38. *ere honin de enteke mangga hūda be gaiki seci funiyehe sain honin be udu hūda de uncambi*
39. *gemun hecen i jetere jaka hajio elgiyūn*
40. *gucuse ilicina coko ilanggeri hūlafi abka gereme hamika*
41. *jakūn fun menggun de emu hiyase šanyan bele sunja fun menggun de emu hiyase je bele*
42. *juwe fun menggun de emu ginggin honin yali bumbi sere*
43. *muse tubade dedume yoki aikabade duleme geneci cargi orin ba i sidende niyalma boo akū*
44. *niyengniyeri yacin sijigiyan šanyan ceri dorgi etuku be etumbi*
45. *orho turi gemu bi turi oci sahalijan turi orho oci jeku orho*
46. *orho turi haji ba oci ilan duin jiha menggun be baitalambi*
47. *sain sirgei araha boro genggiyen bocoi suje boro ninggude aisin dingse hadafi etumbi*
48. *si tere kubun be da bade udu hūda de udafi wang ging de genefi udu hūda de uncambi*
49. *si uttu balai gaire naka bi udu hūdašara niyalma waka ocibe ere suje hūda be gemu sambi*
50. *sini ere geren morin ihan dobori dari jetere orho turi uheri udu jiha baibumbi*
51. *suweni geren šusai dorgi de nikan i niyalma udu coohiyan i niyalma udu*
52. *ubaci gemun hecen de isinarangge amba muru sunja tanggū ba funcembi*
53. *uncara niyalma majige eberembu udara niyalma jai sunja yan be nonggime bu*

Alla on niiden suomenkieliset käännökset satunnaisessa järjestyksessä:

- A. *Kuinka moni teidän monien luokkatovereidenne keskuudesta on kiinalainen ja kuinka moni korealainen?*
- B. *Onko keisarin palatsissa syötävää vähän tai riittävästi?*
- C. *Kahdeksalla **fenilla** hopeaa [saa] yhden **doun** valkoista riisiä; viidellä **fenilla** hopeaa [saa] yhden **doun** hirssiä.*
- D. *Sanotaan, että kahdesta **fenista** hopeaa annetaan yksi **jin** lampaanlihaa.*
- E. *Menkäämme sinne nukkumaan. Jos [sen] ohittaa, kahdenkymmenen **lin** etäisyydellä ei ole ei ihmisiä eikä taloja.*
- F. *Tästä keisarin palatsiin jää noin viisisataa **litä**.*
- G. *Kuinka monta **qiania** yhteensä kuuluu pehkuihin ja papuihin, jotta ruokkia näitä sinun hevosia ja nautoja joka yö?*

- H. *Jos [olet] paikassa, jossa oljet ja pavut eivät riitä, tuhlaat kolme-neljä **qiania** hopeaa.*
- I. *Millä hinnalla sinä ostat tuota puuvillaa alkuperämaasta ja millä hinnalla myyt, kun lähdet Wanggingiin?*
- J. *On sekä pehkut että pavut — pavut ovat mustia papuja ja pehkut ovat viljanpehkuja.*
- K. *Heräkäämme ja lähtekäämme kohta sen jälkeen, kun kukko on kiekaissut.*
- L. *Jos olisimme korjanneet riittävästi satoa kuten viime vuonna, olisimme voineet tarjota jotain syötävää kaikille ja syöttää [teitä].*
- M. *Minäkin kuulin, että tänä vuonna täällä ei korjattu paljon viljaa.*
- N. *Ystävät, heräisittekö? Kukko on kiekaissut kome kertaa ja taivas on lähes kirkastunut.*
- O. *Herra, antaisitko hyvää hopeaa? Tämä hopea on kovin litteä — miten tätä käytetään?*
- P. *Kirje kotoa on kymmenen tuhannen **liangin** kullan arvoinen.*
- Q. *Myyjä, alenna vähän [hintaa]. Ostaja, taas, lisää viisi **liangiä** [hopeaa] ja anna.*
- R. *Jos haluat maksettavan näin kallista hintaa tästä lampaasta, millä hinnalla myyt hyvävil-
laisen lampaan?*
- S. *Sinä, lopeta se, että yrität saada palkkaa näin mielivaltaisesti. Vaikka minä en ole välittäjä,
tiedän kaiken tästä silkin hinnasta.*
- T. *Minä en anna sinulle enempää enkä vähempää. Viisi **liangiä** [hopeaa] on juuri oikea hinta.*
- U. *Menemme majataloon hevosia ruokkimaan. Sen jälkeen kun olet kirjoittanut asiakirjan,
lähetä [se] majatalooni.*
- V. *Vaikka on paljon niitä, jotka lähtevät töihin määrätylle työpaikalle ja saavat paikan [hal-
lituksessa], on myös niitä, jotka eivät saa [paikkaa].*
- W. *Keväisin pidämme sinisiä pitkähihaisia vaatekappaleita ja sideharsoisia valkoisia alusvaat-
teita.*
- X. *Hyvästä kuidusta hatut ja vaaleat silkkihatut — hattuihin kiinnitämme kultaiset rintaneulat
ja pidämme [niitä].*

(a) Yhdistäkää oikeat vastavuodet.

(b) Tässä on kuvitteellisesta matematiikan oppikirjasta muutama mantšunkieline lause, jotka koskevat yksikköjen muunnoksia ja peruslaskutoimituksia (+, −, ×). Kääntäkää suomen kielelle:

54. *ilan minggan ninggun tanggū jušuru,
juwe ba, ishunde teherebumbi*

55. *orin hule i dorgici emu hule ilan moro
hiyase be ekiyebuci, juwan jakūn hule
uyun hiyase nadan moro hiyase
funcembi*

56. *ilan tanggū nadanju duin ginggin de
jakūn tanggū dehu juwe ginggin be
nonggici, bahara ton udu*

57. *ninju duin fun be tofohon de kancime
bodoci, uyun yan ninggun jiha be
bahambi*

(c) Kirjoittakaa mantšun kirjaimin:

58. *manju hergen* 'mantšun kirjaimisto'

59. *monggo tala* 'Mongolian aro'

60. *tumen ula* 'Tumenjoki'

61. *i i niyalma* 'jin ihmiset'

62. *tanggūt tacikū* 'tangutin koulu'

63. *tiyan ju gurun* 'Intia'

64. *huhu hoton* 'Hohhot' (kaupunki)

65. *cicihar hoton* 'Qiqihar' (kaupunki)

II osa (25 pistettä)

Keisarin tilaama mantšun kielen peili on 1700-luvulta peräisin oleva yksikielinen mantšun sanakirja, jonka julkaisi Qing-dynastian keisari Kangxi.

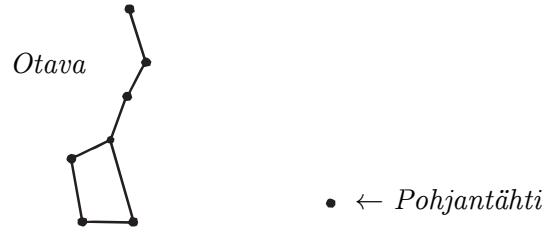
Tässä on muutama sana-artikkeli:

66. **abka** *umesi den tumen jaka be elbehengge be, abka sembi.*
67. **alin** *den amba ningge be, alin sembi.*
68. **amargi** *hadaha usiha bisire ergi be, amargi sembi.*
69. **arašan aga** *erin de acabume agaha aga be, arašan aga sembi.*
70. **bolori** *nadan biya jakūn biya uyun biya tumen jaka bargiyara be, bolori sembi.*
71. **cecike** *yaya ajige gasha be, cecike sembi.*
72. **dosimbi** *bata be gidame julesi genere be, dosimbi sembi.*
73. **edun** *abka na i sukdun selgiyebume dara be, edun sembi.*
74. **elden** *šun biya usiha tuwai genggiyen yasa de fosoro be, elden sembi.*
75. **ergen** *beye i da sukdun be, ergen sembi.*
76. **gasha** *juwe bethe dethe funggala bisirengge be, gasha sembi.*
77. **hūda** *udara uncara jakai salire jiha menggun i ton be, hūda sembi.*
78. **ilha** *yaya orho moo i bongko ci fushume ilakangge be, gemu ilha sembi.*
79. **mergen** *sure dacun niyalma be, mergen sembi.*
80. **nadan usiha** ... *amargi de bisire nadan amba usiha be, nadan usiha sembi.*
81. **nimaha** *muke de banjija esihengge jergi jaka be, nimaha sembi.*
82. **niyalma** *abkai banjibuha tumen ergengge i dorgi umesi surengge be, niyalma sembi.*
83. **sahaliyan** *umesi yacin be, sahaliyan sembi.*
84. **se** *orhoda i cikten da i acan i sidende banjija jalan be, se sembi.*
85. **šun** *inenggi tucifi gubci abka na de eldekengge be, šun sembi.*
86. **tanggū** *juwe susai be, tanggū sembi.*
87. **ulden** *alin jakarara onggolo tucire elden be, ulden sabumbi sembi.*
88. **usiha** *dobori abka de sarafi, emke emken i elden bisirengge be, usiha sembi.*
89. **wargi** *šun dosire ergi be, wargi sembi.*

Alla on niiden suomenkieliset käännökset satunnaisessa järjestyksessä:

- A. **taivas** *Sitä, mikä on kaikista korkein ja kattaa kaikenlaisia asioita, kutsutaan "taivaaksi".*
- B. **aamukoin valo**... *[Kun] valo ilmestyy ennen, kuin mäkiä voi erottaa, sanotaan, että "aamukoin valo on näkyvissä".*
- C. **aurinko** *Sitä, mikä ilmestyy päiväksi ja valaisee koko taivasta ja maata, kutsutaan "auringoksi".*
- D. **valo** *Sitä, mikä tulee auringosta, kuusta, tähdistä ja tulesta ja joka on kirkas ja häikäisee silmiä, kutsutaan "valoksi".*

E. **Otava**..... *Pohjoisessa sijaitsevaa seitsemää suurta tähteä kutsutaan "Otavaksi".*

F. **kaivattu sade**..... *Oikealla hetkellä satavaa sadetta kutsutaan "kaivatuksi sateeksi".*

G. **tuuli**..... *Sitä, mikä puhaltaa hajoittaakseen taivaan ja maan hengen, kutsutaan "tuuleksi".*

H. **syksy**..... (i) _____

I. **mäki**..... *Korkeita ja isoja asioita kutsutaan "mäiksi".*

J. **länsi**..... (ii) _____

K. **pohjoinen**..... *Suuntaa, jossa Pohjantähti sijaitsee, kutsutaan "pohjoiseksi".*

L. **sata**..... (iii) _____

M. **kehittyä**..... *Vihollisia tuhoten eteenpäin liikkumista kutsutaan "kehittymiseksi".*

N. **tähti**..... *Niitä, mitkä ovat hajallaan yötaivaalla ja joista jokainen säteilee valoa, kutsutaan "tähdiksi".*

O. **ihminen**..... (iv) _____

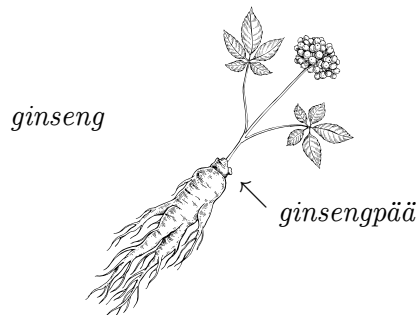
P. **henkäys**..... *Kehon olennaista henkeä kutsutaan "henkäykseksi".*

Q. **välkky**..... *Viisasta, nokkelaa ihmistä kutsutaan "välkkyksi".*

R. **hinta**..... (v) _____

S. **musta**..... (vi) _____

T. **ginsengpää**..... *Solmua, joka muodostuu ginsengin kannan ja juuren yhdistymisessä, kutsutaan "ginsengpääksi".*

U. **kukka**..... *Asioita, jotka puhkeavat kukkaan minkä tahansa ruohon tai puun silmuista, kutsutaan kaikkia "kukiksi".*

V. **lintu**..... *Sitä, jolla on kaksi jalkaa, sulat ja pyrstö, kutsutaan "linnuksi".*

W. **lintunen**..... *Mitä tahansa pientä lintua kutsutaan "lintuseksi".*

X. **kala**..... *Kaikenlaisia vedessä asuvia olioita, joilla on suomut, kutsutaan "kaloiksi".*

(d) Yhdistäkää oikeat vastavuudet.

(e) Täydentäkää tyhjät kohdat (i–vi).

IV osa (25 pistettä)

Alla on joidenkin 2000-luvulla tallennettujen nykyaikaisen mantšun kielen lausumien transkriptioita sekä niiden suomennokset satunnaisessa järjestyksessä:

100. bi bəl wənčal ba də bələ udaxə
101. bo molin jolum jixəniŋŋə
102. əniŋ ja əxi odun
103. əniŋ sajn lod njam jixə
104. gimu xəčən də tuli əlin də nimiŋ gjak amba
105. jo əlin ilan əlin əl sigdən də bi bitk taxə
106. məsə čumaxə əmbadə bitk xolal ba də jom
107. owu dili xəlbini innamə səjəniŋ aisə gwajdam
108. si siskə buda jəm wəjəmə utka bo wul walin jixə
109. so učuluxə bo učulə ako
110. tələ sim maŋŋə əmbadə fakjixə
111. təsə ələ bitki bə mändə buxo

- A. *Pekingissä sataa talvikaudella paljon lunta.*
- B. *Kello 2 ja 3 välillä minä luin kirjaa.*
- C. *Minä ostin riisitorilta riisiä.*
- D. *Me tulimme ratsastaen.*
- E. *Me menemme huomenna yhdessä kouluun.*
- F. *Sinä palasit eilen kotiin pian ruoan jälkeen.*
- G. *Te lauloitte, mutta me emme laulaneet.*
- H. *Hyvin monet ihmiset tulivat tänään.*
- I. *Hän lähti sinun kanssasi.*
- J. *He antoivat meille tämän kirjan.*
- K. *Mistä suunnasta tuuli puhaltaa tänään?*
- L. *Kuinka kauan kestää ajaa autolla täältä Harbiiniin?*

(g) Yhdistäkää oikeat vastavuudet.

(h) Kääntäkää suomen kielelle:

112. mində jašixan bo!	116. əniŋ təsə alin də čičikə sawəxə
113. tələ amba njam wakə	117. ənjə nimaxə jəm amə xoni jalı jəm
114. siskə maŋjixə axə axəxə	118. bo čumaxə čičikal xotun də jom, so jawə də jom?
115. bi iči dolxi otuku udaxə	119. bi jwan ani oŋŋulo gimu kəčən də banjixə bixə

Qing-dynastian kartta (n. 1760)

△ Mantšun kieli kuuluu tunguusilaiseen kielikuntaan. Sitä kieltä puhuivat mantšu-heimot historiallisella Mantšurian alueella Koillis-Aasiassa. Se oli Qing-dynastian (vanhemmissa teksteissä usein Tshing) yksi virallisista kielistä; dynastian perustivat mantšut. Ajan myötä kiinan kieli on syrjäyttänyt mantšun kielen, joten nykyisin on jäljellä pelkästään parisenkymmentä äidinkielistä puhujaa.

Kiinan kieli kuuluu sinotiibetiläisten kielikuntaan. Mandariinin kieli on kiinan kielen variantti, joka oli yleisenä virkamiesten puhekielenä käytössä Ming- ja Qing-dynastioiden aikana.

(mantšu) $c \approx t\check{s}$ sanassa *tšekki*; $j \approx j$ englannin sanassa *judge*; $\check{s} = \check{s}$ sanassa *šakki*; $h = ns$ kurkku-*h*; $ng = n$ suomen sanassa *kenkä*; $y = j$; \bar{u} on vokaali.

č, ĵ, š, x, ŋ, j (nykyaikainen mantšu) $\approx c, j, \check{s}, h, ng, y$ (mantšu). ə $\approx a$ englannin sanassa *about*. Kaksoiskirjain osoittaa pituuden.

Qing-dynastian aikana olivat käytössä seuraavat kiinalaiset mittayksiköt:

Pituus	1 li = 1800 chi (≈ 576 m)	1 chi = 10 cun ($\approx 0,32$ m)
Massa	1 jin = 16 liang ($\approx 596,8$ g)	1 liang = 10 qian = 100 fen ($\approx 37,3$ g)
Tilavuus	1 shi = 10 dou ($\approx 103,5$ ℓ)	1 dou = 10 sheng ($\approx 10,35$ ℓ)

—Minkyu Kim

Toimittajat: Samuel Ahmed (päätoimittaja), Ivan Deržanski (tekn. toim.), Hugh Dobbs, Shinjini Ghosh, Stanislav Gurevitš, Gabrijela Hladnik, Minkyu Kim, Yuyang Liu, Bruno L’Astorina, Eimear McKnight, Dan-Mircea Mirea, Aleksejs Peguševs, Jan Petr, Przemysław Podleśny, Milena Veneva, Elysia Warner.

Suomalainen teksti: Miina Norvik, Andrei Nikulin.

Onnea kilpailuun!